

Một số yêu cầu về cơ sở vật chất, thiết bị trường học đối với các môn khoa học xã hội khi thực hiện Chương trình Giáo dục phổ thông mới

Hà Văn Quỳnh¹, Vương Thị Phương Hạnh²

¹ Email: havanquynh@gmail.com

² Email: vuonghanh0503@gmail.com

Viện Khoa học Giáo dục Việt Nam
52 Liễu Giai, Ba Đình, Hà Nội, Việt Nam

TÓM TẮT: *Hiện nay, Việt Nam đang tiến hành đổi mới căn bản, toàn diện giáo dục và đào tạo trong điều kiện về cơ sở vật chất, thiết bị trường học còn nhiều khó khăn, bất cập. Việc đưa ra những yêu cầu về cơ sở vật chất, thiết bị trường học là cần thiết, làm căn cứ bước đầu xác định mức độ đáp ứng hoặc điều chỉnh, bổ sung, đảm bảo sự phù hợp trong hoạt động giáo dục khi thực hiện Chương trình Giáo dục phổ thông mới.*

TỪ KHÓA: Giáo dục phổ thông; cơ sở vật chất; thiết bị trường học.

→ Nhận bài 04/8/2019 → Nhận kết quả phản biện và chỉnh sửa 22/9/2019 → Duyệt đăng 25/10/2019

1. Đặt vấn đề

Theo dòng chảy toàn cầu hóa, triết lý về giáo dục (GD) cho thế kỉ XXI đã có những biến đổi sâu sắc, đó là lấy “*Học thường xuyên suốt đời*” làm nền móng, dựa trên các mục tiêu tổng quát, bốn trụ cột của việc học là: “*Học để biết, học để làm, học để cùng sống với nhau và học để làm người*” nhằm hướng tới xây dựng một “*xã hội học tập*”. Đề hiện thực hóa mục đích đó, chương trình (CT) GD phổ thông (GDPT) mới đã được xây dựng theo định hướng phát triển phẩm chất và năng lực người học, tạo môi trường học tập và rèn luyện giúp học sinh (HS) phát triển hài hoà về thể chất và tinh thần; Trở thành người học tích cực, tự tin, có ý thức lựa chọn nghề nghiệp và học tập suốt đời; Có những phẩm chất tốt đẹp và năng lực cần thiết để trở thành người công dân có trách nhiệm, người lao động có văn hóa, cần cù, sáng tạo, đáp ứng nhu cầu phát triển của cá nhân và yêu cầu của sự nghiệp xây dựng, bảo vệ đất nước trong thời đại toàn cầu hóa và cách mạng công nghiệp mới.

Tuy nhiên, Việt Nam tiến hành đổi mới căn bản, toàn diện GD và đào tạo trong điều kiện về cơ sở vật chất (CSVC), thiết bị trường học (TBTH) còn nhiều khó khăn, bất cập và chưa thể đáp ứng ngay CT GDPT mới. Để có lời giải cho vấn đề này, cần đưa ra những yêu cầu về CSVC, TBTH trong trường phổ thông, làm căn cứ bước đầu xác định mức độ đáp ứng hoặc điều chỉnh, bổ sung, đảm bảo sự phù hợp trong hoạt động GD khi thực hiện CT GDPT mới.

2. Nội dung nghiên cứu

2.1. Chương trình môn Khoa học xã hội trong Chương trình Giáo dục phổ thông

GD Khoa học xã hội (KHXH) được thực hiện ở một số môn học và hoạt động GD, trong đó tập trung ở một số môn học: Lịch sử và Địa lí (từ lớp 4 đến lớp 9); Lịch sử, Địa lí (cấp Trung học phổ thông) và GD công dân (Đạo đức ở cấp Tiểu học, GD công dân ở cấp Trung học cơ sở, GD kinh tế và pháp luật ở cấp Trung học phổ thông).

GD công dân giữ vai trò chủ đạo trong việc GD cho HS ý thức và hành vi của người công dân. Thông qua các bài học về lối sống, đạo đức, pháp luật, kinh tế, môn GD công dân góp phần bồi dưỡng cho HS những phẩm chất chủ yếu và năng lực cốt lõi của người công dân, đặc biệt là tinh cảm, nhân thức, niềm tin, cách ứng xử phù hợp với chuẩn mực đạo đức và các quy định của pháp luật, có kĩ năng sống và bản lĩnh để học tập, làm việc và sẵn sàng thực hiện trách nhiệm công dân trong sự nghiệp xây dựng, bảo vệ Tổ quốc và hội nhập quốc tế [1; tr. 3].

Nội dung cốt lõi của môn Lịch sử và Địa lí được tổ chức theo các mạch chính là đại cương, thế giới, khu vực, Việt Nam và địa phương, bảo đảm cấu trúc: Quá trình tiến hóa (thời gian, không gian), quá trình lịch sử dựng nước và giữ nước, kiến tạo nền văn minh - văn hiến của dân tộc Việt Nam; Sự phát triển của tiến bộ xã hội và nguyên nhân của hưng thịnh, suy vong qua những thời kì của các quốc gia - dân tộc; Các thành tựu chính về kinh tế, xã hội, văn hóa, văn minh; Các cá nhân, tập đoàn người trong quan hệ hợp tác, cạnh tranh; Điều kiện tự nhiên và tài nguyên thiên nhiên; Đặc điểm dân cư, đặc điểm quần cư trong không gian và thời gian lịch sử; Cơ cấu và phân bố nền kinh tế về mặt số chủ đề liên môn kết nối các nội dung của lịch sử, Địa lí kinh tế - xã hội, Địa lí tự nhiên.

Mục tiêu xuyên suốt của các môn KHXH là góp phần giúp HS hình thành và phát triển những phẩm chất chủ yếu và năng lực cốt lõi trên cơ sở nắm vững hệ thống tri thức cơ bản về KHXH; Chuẩn bị cho những công dân tương lai hiểu rõ hơn về thế giới mà họ đang sống, sự kết nối, tương tác giữa con người với con người, giữa con người với môi trường xung quanh, giữa dân tộc với thế giới; Truyền cảm hứng cho HS khám phá bản thân, các vấn đề của đất nước, khu vực và thế giới có liên quan trực tiếp đến cuộc sống; Giúp HS hiểu biết, có tư duy độc lập và sáng tạo. KHXH đóng vai trò chủ đạo trong việc GD nhân sinh quan, thế giới quan, hoàn thiện nhân cách, GD ý thức dân tộc, tinh

thần yêu nước, các giá trị nhân văn, tinh thần cộng đồng và những phẩm chất tiêu biểu của công dân toàn cầu (bản lĩnh, kết nối, cá tính, yêu thương) trong xu thế phát triển, đổi mới, sáng tạo của thời đại [2; tr.18].

Đề đạt được mục tiêu nói trên, CT GD nói chung và các môn KHXH nói riêng cần sự đổi mới mang tính đồng bộ, toàn diện cả về nội dung, phương pháp, kiểm tra đánh giá, nhân lực (người dạy, người học, người quản lí...), vật lực (CSVC, TBTH...). So với nhiều môn học khác trong CT GDPT, các môn KHXH không đòi hỏi nhiều về điều kiện CSVC, TBTH. Tuy nhiên, những yêu cầu cơ bản để các cơ sở GD có thể tổ chức dạy học theo định hướng phát triển năng lực cần được đảm bảo.

2.2. Những yêu cầu về cơ sở vật chất, thiết bị trường học đối với các môn Khoa học xã hội khi thực hiện đổi mới giáo dục phổ thông

2.2.1. Yêu cầu về cơ sở vật chất

Thực hiện CT GD mới không có nghĩa là loại bỏ đi tất cả những gì đang có mà cần có sự duy trì, kế thừa và vận dụng linh hoạt phù hợp với thực tiễn. Trong quá trình thực hiện CT GD mới, các trường cần song song tiến hành kiểm tra, rà soát, bổ sung, điều chỉnh, thay thế... theo quy định. Xây dựng CSVC trường học chính là tạo ra môi trường sư phạm có đầy đủ phòng học, phòng chức năng, phòng làm việc, trang thiết bị, sân chơi,... Đó chính là tạo ra môi trường sư phạm có đủ điều kiện cho HS hoạt động, có cảnh quan đẹp, hấp dẫn, hỗ trợ GD khuyết tật học hòa nhập, mang tính GD cao đáp ứng yêu cầu đổi mới GD hiện nay. Về cơ bản, hệ thống CSVC của nhà trường cần đảm bảo:

- Khuôn viên nhà trường xanh, sạch, đẹp, an toàn, thoáng mát. Có công, biển tên trường, tượng hoặc hàng rào bao quanh. Có sân chơi, bãi tập thể dục thể thao.

- Phòng học, phòng bộ môn, bảng, bàn ghế cho giáo viên (GV), HS đáp ứng về số lượng, kích thước, vật liệu, kết cấu, kiểu dáng, màu sắc... Phòng học cấp Tiểu học bảo đảm 1 lớp/phòng để học 2 buổi/ngày và cấp Trung học cơ sở, Trung học phổ thông bảo đảm yêu cầu tối thiểu 0,6 lớp/phòng để tổ chức học các môn tự chọn. Bàn, ghế đủ chỗ ngồi cho HS; được thiết kế 2 chỗ ngồi, bố trí linh hoạt, phù hợp với yêu cầu làm việc nhóm thường xuyên; có bàn ghế phù hợp cho HS khuyết tật học hòa nhập (nếu có).

- Có khối phòng phục vụ học tập, khối phòng hành chính - quản trị, khu nhà ăn, phòng nghỉ (nếu có), sảnh - hành lang, trang thiết bị văn phòng phục vụ công tác quản lí, dạy và học như: Các loại máy văn phòng (máy tính, máy in) phục vụ công tác quản lí và giảng dạy, máy tính nối mạng Internet... Có trang thiết bị y tế tối thiểu và tủ thuốc với các loại thuốc thiết yếu. Có nhà để xe cho cán bộ, GV, nhân viên và HS.

- Có công trình vệ sinh riêng cho cán bộ, GV, nhân viên, HS nam và nữ, thuận lợi cho HS khuyết tật (nếu có), vị trí phù hợp với cảnh quan trường học, an toàn, thuận tiện, sạch sẽ.

- Có nguồn nước sạch đáp ứng nhu cầu sử dụng của cán bộ, GV, nhân viên và HS, hệ thống cung cấp nước uống đạt

tiêu chuẩn. Có hệ thống thoát nước, thu gom rác và xử lí chất thải đảm bảo vệ sinh môi trường.

- Có thư viện đáp ứng nhu cầu nghiên cứu, học tập của cán bộ, GV, nhân viên và HS, được bổ sung sách, báo và tài liệu tham khảo hàng năm.

Đối với các môn KHXH, ngoài việc cần đảm bảo yêu cầu chung trong CT GD, về CSVC cần những yêu cầu như sau:

- CT các môn KHXH có tính mở, cho phép có những điều chỉnh tùy theo điều kiện GD của địa phương, kế hoạch GD nhà trường, đối tượng HS, không quy định nội dung chi tiết cho từng bài học (môn GD công dân). Do đó, cần thực hiện đa dạng hóa các hình thức tổ chức dạy học và sử dụng linh hoạt CSVC, TBTH. Kết hợp các hình thức học cá nhân, học nhóm, học ở lớp, học ngoài thực địa, học theo dự án học tập,... cho phép không gian học tập có sự đa dạng hơn, mở rộng hơn không chỉ trong lớp học mà có thể tại sân trường, phòng truyền thống, phòng đa năng, thậm chí vượt ra ngoài không gian trường học như học qua đi tích, học qua đi sản, tham quan bảo tàng, làng nghề, chợ, khu dân cư, khu sản xuất, chế biến, khu bảo tồn tại địa phương,... để HS được trải nghiệm, gắn kết giữa lí thuyết với thực hành, thực địa.

- Trong quy định hiện hành, chưa có phòng học bộ môn dành cho các môn KHXH. Tuy nhiên, tùy vào điều kiện, nhà trường vẫn có thể xây dựng phòng học riêng cho các bộ môn này, nhất là để phục vụ môn học tự chọn ở cấp Trung học phổ thông. Cùng với phòng bộ môn, các trường có thể tiến hành xây dựng vườn trường/vườn địa lí để HS có thể tiến hành quan sát/đo một số chỉ số thời tiết (lượng mưa, phương hướng, hướng gió), một số cây trồng đặc trưng của địa phương, thành phần của đất, độ mùn của đất...

- HS cấp Tiểu học, Trung học cơ sở, Trung học phổ thông đều có những moment tâm sinh lí bất ổn và gặp phải khó khăn về vấn đề học tập, sức khỏe - sức khỏe sinh sản, nhận thức về bản thân, lựa chọn nghề nghiệp, các mối quan hệ với bạn bè, thầy cô, gia đình... để dẫn đến những nhận thức, hành vi sai lệch gây ảnh hưởng trực tiếp đến tinh cảm, đạo đức và kết quả học tập. GD trong nhà trường, đặc biệt là các môn KHXH không chỉ giúp cung cấp kiến thức mà còn phải có biện pháp phát hiện, ngăn chặn, giải quyết. GD, hỗ trợ các em có lối sống lành mạnh hơn, an toàn hơn. Do đó, các nhà trường cần cung cấp tài liệu, xây dựng môi trường cảnh quan xanh - sạch - đẹp, an toàn, thân thiện, đồng thời bổ sung xây dựng phòng tư vấn học đường, phòng nghỉ cho HS và GV.

Ngoài những yêu cầu cơ bản nêu trên, các trường tùy vào điều kiện và tình hình thực tế, có thể bổ sung xây mới, điều chỉnh công năng theo quy định để khai thác tốt nhất các điều kiện về CSVC phục vụ cho hoạt động GD của nhà trường.

2.2.2. Yêu cầu về thiết bị trường học

TBTH nói chung bao gồm: Thiết bị dùng chung cho các hoạt động GD của nhà trường (như hệ thống loa đài, micro, tầng âm, tivi, đầu đĩa, các loại máy chiếu...), thiết bị dạy học và hạ tầng công nghệ thông tin. Yêu cầu chung về TBTH

như: Đảm bảo về tiến độ cung cấp/trang bị trước năm học 2020 - 2021; đảm bảo về số lượng: Hiện có, bổ sung (mua sắm, tự làm, cải tiến...); Đảm bảo về chất lượng: Thiết bị phải đẹp (thể hiện qua màu sắc hài hòa, hình ảnh sắc nét, chân thực... nhằm GD tính thẩm mỹ, tăng hứng thú khai thác và sử dụng); Tính khoa học/sự phạm (thể hiện qua việc cung cấp kiến thức chính xác, quan sát dễ dàng...); Tính an toàn (chất liệu, trọng lượng)... TBDH nói chung để sử dụng cho các hoạt động GD trong nhà trường, tuy nhiên giữa các môn học khác nhau thì hệ thống thiết bị dạy học (TBDH) khác nhau với những yêu cầu cũng khác nhau. Nhìn chung, các yêu cầu đối với TBDH các môn KHXH bao gồm:

- *Khai thác hệ thống TBDH hiện có*: TBDH nói chung và TBDH các môn KHXH nói riêng hiện có với khối lượng đồ sộ, có giá trị vật chất (kinh tế) rất lớn, tuy còn có những khiếm khuyết nhưng nhìn chung hệ thống TBDH đó đã phát huy hiệu quả tích cực trong quá trình dạy học sẽ được tận dụng sử dụng/khai thác trong CT GDPT mới. Trong CT các môn học Bộ GD&ĐT công bố đã nêu rõ định hướng về TBDH cho từng môn học, cụ thể với các môn KHXH như sau:

Các TBDH của môn Địa lí bao gồm: Bản đồ, atlas địa lí, tập bản đồ địa lí; Biểu đồ, sơ đồ, lược đồ, lát cắt; Tài liệu, tư liệu (niên giám thống kê, số liệu kinh tế - xã hội,...); Tranh ảnh về các sự vật, hiện tượng địa lí tự nhiên và địa lí kinh tế - xã hội; Mô hình, mẫu vật; Các dụng cụ, thiết bị (địa bàn, nhiệt kế, âm kế, khí áp kế, máy ảnh,...); Các phần mềm dạy học, video clip; Các thư viện số (digital) chứa các kho tư liệu dạy học địa lí [3; tr. 61].

Các TBDH của môn Lịch sử: Hệ thống bản đồ (bản đồ thế giới, bản đồ các châu lục, bản đồ Đông Nam Á và Việt Nam); Tranh ảnh lịch sử, sa bàn, sơ đồ, biểu đồ với sự hỗ trợ của các phương tiện kĩ thuật như máy tính, đèn chiếu, máy chiếu, tivi, radio, video, các loại băng đĩa,... Lịch sử là môn học có hệ thống kiến thức thuộc về quá khứ, học sinh không thể trực tiếp quan sát. Công nghệ thông tin sẽ hỗ trợ việc tái hiện lịch sử thông qua các phim tài liệu, nguồn sử liệu, hình ảnh, video,...

Các TBDH của môn GD công dân: Môn GD công dân cần được trang bị các tư liệu, phương tiện, đồ dùng dạy học phù hợp với đặc trưng của môn học và điều kiện thực tế như: tranh, ảnh, băng, đĩa, sách và tài liệu tham khảo có nội dung GD về đạo đức, kĩ năng sống, kinh tế và pháp luật, máy chiếu, tivi,...[1; tr. 59].

Như vậy, trong CT GD mới, định hướng của Bộ GD&ĐT về TBDH của các môn KHXH không có sự thay đổi về loại hình, chấp nhận sự kết hợp của cả TBDH truyền thống và hiện đại, thiết bị được trang bị với thiết bị tự làm. Mọi TBDH đều không phải là vạn năng, đều có mặt mạnh, hạn chế nhất định, do đó trong dạy học, GV và HS cần kết hợp, phối hợp sử dụng các TBDH với nhau như thiết bị tĩnh với thiết bị động, thiết bị quan sát với thiết bị thực hành,... Đặc biệt, cần tận dụng triệt để và khai thác thế mạnh của các phương tiện, TBDH truyền thống, thiết bị đặc thù của bộ môn, kết hợp với các thiết bị hiện đại, thiết bị ảo, thiết bị số

hóa, mô phỏng, thiết bị được trang bị với thiết bị tự làm,... Tùy vào nội dung bài học, phương pháp dạy học, có thể kết hợp sử dụng các loại hình TBDH với nhau để giải thích, chứng minh làm sáng tỏ vấn đề của đối tượng, sự vật, hiện tượng.

- *TBDH với việc phát triển năng lực*: Mỗi môn học, bài học trong CT GD KHXH nói riêng, GDPT nói chung đều có những giá trị riêng trong việc góp phần hình thành và phát triển phẩm chất, năng lực cho người học. Các phẩm chất và năng lực được quy định trong CT không thể tách rời mà đan xen, bổ sung và hòa quyện với nhau. Tương tự như vậy, mỗi năng lực chung, năng lực chuyên môn lại được tích tụ và lớn dần lên qua từng bài học, trong từng môn học.

Các môn học KHXH của CT GDPT mới đều đề cao vai trò của việc sử dụng TBDH thông qua sự hiện diện (trực tiếp hoặc gián tiếp) các năng lực sử dụng công cụ, phương tiện, thiết bị của môn học. Ví dụ, môn Lịch sử ở cấp Trung học cơ sở với năng lực công nghệ thông tin và truyền thông, năng lực nhận diện và hiểu tư liệu lịch sử; Môn Địa lí ở cấp Trung học cơ sở với năng lực nhận thức thế giới theo quan điểm không gian (*sử dụng phương tiện để định hướng không gian*), năng lực sử dụng các công cụ của địa lí học và khảo sát thực địa (*khai thác tài liệu thành văn, sử dụng bản đồ, phân tích biểu đồ, sơ đồ, khai thác Internet*), năng lực vận dụng kiến thức, kĩ năng vào thực tiễn (*cập nhật thông tin, liên hệ thực tế*); Môn GD công dân ở cấp Trung học phổ thông với năng lực giải quyết vấn đề về kinh tế (*biểu đồ công nghệ thông tin và tận dụng triệt để những công nghệ hiện có trong việc thu thập, tìm kiếm, phân tích dữ liệu kinh tế*)... Thông qua thực hành, sử dụng TBDH, các em được rèn luyện một số kĩ năng như tìm tòi, sáng tạo, tự học và hợp tác để sử dụng phương tiện đó. Để có thể hình thành và phát triển năng lực sử dụng TBDH cho HS, cần phải xác định việc sử dụng TBDH không phải là việc riêng của GV mà của cả thầy và trò. Tùy vào nội dung bài học, thời gian, điều kiện trường lớp,... mà GV điều tiết việc sử dụng, khai thác thiết bị cho phù hợp theo phương châm: "*Tạo điều kiện cho HS nghĩ nhiều hơn, làm nhiều hơn và thảo luận nhiều hơn*".

- *TBDH với dạy học tích hợp*: Một trong những điểm mới đáng chú ý của CT GDPT mới là sự xuất hiện của các môn học tích hợp. Ví dụ ở cấp Trung học cơ sở là môn Lịch sử và Địa lí.

Yêu cầu đối với dạy học tích hợp là định hướng dạy học giúp HS phát triển khả năng huy động tổng hợp kiến thức, kĩ năng,... thuộc nhiều lĩnh vực khác nhau để giải quyết có hiệu quả các vấn đề trong học tập và cuộc sống, được thực hiện ngay trong quá trình lĩnh hội tri thức và rèn luyện kĩ năng. Ví dụ: Kiến thức Lịch sử và Địa lí trong chủ quyền biển, đảo, địa lí địa phương, GD môi trường, GD di sản; Địa lí và GD công dân trong GD pháp luật, GD đạo đức, lối sống cho HS,... Cùng với nội dung dạy học, TBDH tạo cơ hội cho HS và GV phát triển các năng lực: hiểu biết thấu đáo về dạy học tích hợp (nội môn, liên môn); Năng lực chuyên môn sâu, kiến thức liên ngành rộng, kĩ năng thực

hành tốt và vốn hiểu biết xã hội; Năng lực khai thác, sử dụng thông tin hiệu quả; Năng lực giải quyết vấn đề; Năng lực gắn li thuyết với thực hành... Ví dụ: Bản đồ tự nhiên Việt Nam, bản đồ tự nhiên thế giới có thể sử dụng trong nhiều bài, nhiều lớp trong CT Địa lí hay một số nội dung (chủ đề) có thể kết hợp một số bản đồ lại với nhau thành 1 bản đồ như Bản đồ Đất kết hợp với Bản đồ Nông nghiệp hoặc một số nội dung về quê hương đất nước Việt Nam có thể xây dựng thành bộ ảnh hoặc video chung cho Lịch sử, Địa lí cấp Tiểu học và cấp Trung học cơ sở; Xây dựng một bộ tư liệu để dùng chung khi dạy Lịch sử địa phương và Địa lí địa phương ở cấp Trung học cơ sở và Trung học phổ thông....

TBDH với dạy học phân hóa: Yêu cầu đối với dạy học phân hóa trong CT GDPT là định hướng dạy học phù hợp đối với các đối tượng HS khác nhau nhằm phát triển tối đa tiềm năng vốn có của mỗi HS dựa vào đặc điểm tâm - sinh lí, khả năng, nhu cầu, hứng thú và định hướng nghề nghiệp khác nhau. Chúng ta đều biết mỗi đứa trẻ đều thông minh, tuy nhiên thông minh theo cách khác nhau. Có em nổi trội về trí tuệ không gian, có em nổi trội về ngôn ngữ, giao tiếp, thậm chí hay tư duy toán học,... Hơn nữa, mỗi HS có một đặc điểm nhận thức, tâm sinh lí, sở thích khác nhau nên trong dạy học cần phải cá nhân hóa, phù hợp với từng HS. Điều này đặt ra yêu cầu về TBDH: Cần đa dạng loại hình TBDH (tranh ảnh, bản/lược đồ, video, mẫu vật, mô hình), phân cấp mức độ khó dễ, đơn giản, phức tạp dành cho các đối tượng người học khác nhau để có thể định hướng nghề nghiệp và phân loại, đánh giá HS.

TBDH với dạy học trải nghiệm: Hoạt động trải nghiệm là hoạt động GD được thực hiện bắt buộc từ lớp 1 đến lớp 12 và được phân chia theo 2 giai đoạn: giai đoạn cơ bản dành cho học sinh lớp 1 đến lớp 9 và giai đoạn định hướng nghề nghiệp đối với HS Trung học phổ thông. Thiết bị dùng chung và TBDH đối với hoạt động trải nghiệm được thực hiện với 4 hoạt động chủ yếu (sinh hoạt dưới cờ, sinh hoạt lớp, hoạt động GD theo chủ đề, hoạt động câu lạc bộ) và thông qua 4 nhóm hình thức tổ chức: Hình thức có tính khám phá; hình thức có tính thể nghiệm, tương tác; hình thức có tính công hiến; hình thức có tính nghiên cứu, phân hóa. Hoạt động trải nghiệm có thể có thể được tổ chức trong và ngoài lớp học, trong và ngoài trường học theo quy mô cá nhân, nhóm, lớp, khối lớp hoặc quy mô trường.

Các môn KHXH có nhiều thuận lợi trong việc tổ chức hoạt động trải nghiệm cho HS khi gắn bài học với thực tiễn địa phương, đất nước, thế giới; Vận dụng kiến thức vào việc giải quyết các vấn đề về môi trường, kinh tế - xã hội tại địa phương, hay lịch sử đấu tranh cách mạng của địa phương, dấu ấn văn hóa trong các di tích lịch sử; Văn đề đạo đức, thực thi/tuân thủ pháp luật tại địa phương,... Để việc tham gia hoạt động trải nghiệm có kết quả, HS cần cần đến sự hỗ trợ của các phương tiện, TBDH giúp phát triển nhận thức, vừa là người tham gia, vừa là người thiết kế và tổ chức các hoạt động cho chính mình, qua đó khám phá bản thân và điều chỉnh hoạt động học tập cho phù hợp.

TBDH với kiểm tra, đánh giá: Trong quá trình dạy học, mọi HS đều có cơ hội được nghe, quan sát, chứng kiến quá trình thực hành, thí nghiệm, sử dụng TBDH nhưng không nỗ lực, cố gắng, phấn đấu trong học tập của HS khác nhau sẽ nhận được những kết quả khác nhau. Đây là một cách nhìn nhận mới trong việc sử dụng TBDH phải kiểm tra, đánh giá được HS theo mức độ nhận thức, thực hành khác nhau nhằm tạo ra động lực khuyến khích HS sử dụng và khai thác TBDH hiệu quả hơn. Các môn KHXH không có loại hình TBDH phức tạp về mặt kĩ thuật, thực hành - thí nghiệm. Tuy nhiên, nội dung bài học luôn được ẩn chứa trong từng TBDH đòi hỏi ở HS khả năng tìm tòi, phân tích, tổng hợp, so sánh, liên hệ thực tiễn... để tìm ra kiến thức. Khi kiểm tra, đánh giá HS thông qua sử dụng TBDH thì nội dung đánh giá cần chú trọng vào khả năng vận dụng kiến thức vào thực tế đời sống và kĩ năng sử dụng, khai thác thiết bị để trình bày kiến thức. Kiểm tra, đánh giá không có tính chất so sánh giữa các HS với nhau mà đánh giá quá trình kiến thức, kĩ năng, thái độ hành vi của người học theo các thang đo mức độ khác nhau, đồng thời tạo điều kiện và cơ hội để HS được tham gia đánh giá (tự đánh giá và đánh giá đồng đẳng trong học tập).

TBDH với ứng dụng công nghệ thông tin (CNTT): CT môn KHXH khuyến khích HS tự tìm đọc, thu thập tư liệu trên mạng Internet, trong thư viện và trong các hệ thống cơ sở dữ liệu khác để thực hiện nghiên cứu của cá nhân hoặc nhóm, phát triển kĩ năng sử dụng phương tiện CNTT trong dạy học, các phần mềm thay thế thiết bị chứng minh, phù hợp với xu hướng phát triển của khoa học công nghệ hiện nay. CNTT và truyền thông có thể giúp con người lựa chọn, thu thập, tìm kiếm và xử lí thông tin nhanh chóng để biến thành kiến thức cá nhân. Trong những trường hợp cần mô phỏng hiện tượng tự nhiên, khoa học Trái Đất mà TBDH truyền thống khó hoặc không thực hiện được hay trong việc tái hiện lại một trận chiến trong lịch sử hoặc đơn giản là tổ chức trò chơi để việc học trở nên nhẹ nhàng hơn, hấp dẫn hơn, trực quan hơn... làm cho người học - người học, người học - người dạy xích lại gần nhau hơn, không còn khoảng cách về không gian và thời gian vì việc học có thể diễn ra ở mọi nơi, mọi lúc và với bất kì ai. Đáp ứng được yêu cầu về công nghệ thông tin, các trường cần đầu tư cơ sở hạ tầng với đường truyền Internet chất lượng cao, băng thông rộng, cơ sở dữ liệu an toàn, hệ thống bảo mật cao,... cùng hệ thống phòng chứa, nhà kho, giá kệ, hệ thống điện, đèn, quạt tương ứng.

Trên đây là một số yêu cầu cần có đối với TBTH nói chung và TBDH các môn KHXH nói riêng khi thực hiện CT GDPT mới. Tuy nhiên, mọi TBTH đều được coi là phương tiện hỗ trợ cho hoạt động dạy học vì tự bản thân nó không có khả năng thực hiện các nhiệm vụ của quá trình dạy học. Một trong số những yếu tố quyết định nhằm đảm bảo những yêu cầu của một quá trình dạy học, hiểu quả mà nó mang lại bắt nguồn từ GV. Mỗi GV, bằng kinh nghiệm, khả năng, năng lực sư phạm của mình lại có phương pháp dạy học, hình thức tổ chức dạy học khác nhau cho các nội dung bài

học, đối tượng khác nhau, thông qua việc sử dụng/khai thác thiết bị để tổ chức hoạt động nhận thức cho HS khám phá thế giới xung quanh, giúp HS hiểu được tầm quan trọng của việc có kiến thức để rèn luyện kỹ năng và có ý thức vận dụng các điều học được vào thực tế. Bên cạnh đó, các yếu tố về chính sách, đầu tư, quản lý, công nghệ, xã hội... cũng sẽ tác động đến chất lượng, hiệu quả của việc trang bị và sử dụng TBTH cũng như tiếp tục đặt ra những yêu cầu khi thực hiện CT GDPT mới.

3. Kết luận

Mặc dù CT GDPT mới đến nay về cơ bản đã hoàn thành, bảo đảm tính khoa học và khả thi nhưng để triển

khai CT GDPT mới, ngành GD vẫn còn rất nhiều việc phải tiến hành như tiếp tục nâng cao nhận thức của toàn xã hội về ý nghĩa của việc đổi mới GD nhằm tạo sự thống nhất và đồng thuận khi thực hiện CT GDPT; Quy hoạch lại mạng lưới các cơ sở đào tạo GV; Sắp xếp lại đội ngũ nhà giáo, cán bộ quản lý; Xã hội hóa GD... Một trong những điều kiện đảm bảo cho CT này vận hành thành công chính là yếu tố "CSVC, TBTH", trong đó, việc xác định các yêu cầu về CSVC, TBTH của CT môn học là điều kiện cần, làm căn cứ bước đầu để xác định mức độ đáp ứng cũng như có điều chỉnh, bổ sung để đảm bảo sự phù hợp đối với hoạt động GD của từng môn học trong CT GD nói chung và các môn KHXH nói riêng.

Tài liệu tham khảo

- [1] Bộ Giáo dục và Đào tạo, (2018), *Chương trình Giáo dục phổ thông - Môn Giáo dục công dân*, Hà Nội.
- [2] Bộ Giáo dục và Đào tạo, (2018), *Chương trình Giáo dục phổ thông - Chương trình tổng thể*, Hà Nội.
- [3] Bộ Giáo dục và Đào tạo, (2018), *Chương trình Giáo dục phổ thông - Môn Lịch sử và Địa lý (cấp Trung học cơ sở)*, Hà Nội.
- [4] Học viện Quản lý Giáo dục, (2018), *Kiểm yếu Hội thảo Quyền lợi cơ sở vật chất, thiết bị dạy học trước yêu cầu đổi mới giáo dục phổ thông*, Hà Nội.
- [5] Nguyễn Trọng Đức - Nguyễn Thị Việt Hà - Lê Thị Sóng Hương (đồng chủ biên), (2018), *Dạy học các môn Khoa học xã hội cấp Trung học cơ sở theo hướng phát triển năng lực học sinh*, NXB Đại học Quốc gia, Hà Nội.
- [6] Trung tâm Nghiên cứu Tâm lý học và Giáo dục học, (2014), *Kiểm yếu Hội thảo Giáo dục theo hướng tiếp cận phát triển năng lực người học*, Viện Khoa học Giáo dục Việt Nam, Hà Nội.
- [7] Đặng Thu Thủy (chủ biên), (2011), *Phương tiện dạy học - Một số vấn đề lý luận và thực tiễn*, NXB Giáo dục Việt Nam, Hà Nội.

SOME REQUIREMENTS ON FACILITIES AND SCHOOL EQUIPMENT FOR SOCIAL SCIENCE SUBJECTS WHEN IMPLEMENTING THE NEW GENERAL EDUCATION PROGRAM

Hà Văn Quỳnh¹, Vương Thị Phương Hạnh²

¹ Email: havanquynh@gmail.com

² Email: vuonghanh0503@gmail.com

The Vietnam National Institute of Educational Sciences
52 Lieu Giai, Ba Dinh, Hanoi, Vietnam

ABSTRACT: Vietnam is currently undertaking fundamental and comprehensive reforms in education and training, while educational facilities and school equipment are still facing many difficulties. Requirements for school facilities and equipment, as a basis for determining the level of responsiveness or adjustment and assurance, should be given to the implementation of the new general education program.

KEYWORDS: General education; facilities; school equipment.